

Skolämnens formering I

Wieland Wermke, Edu.uu

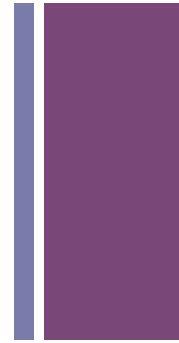
+ Ämne?

■ Allmän definition

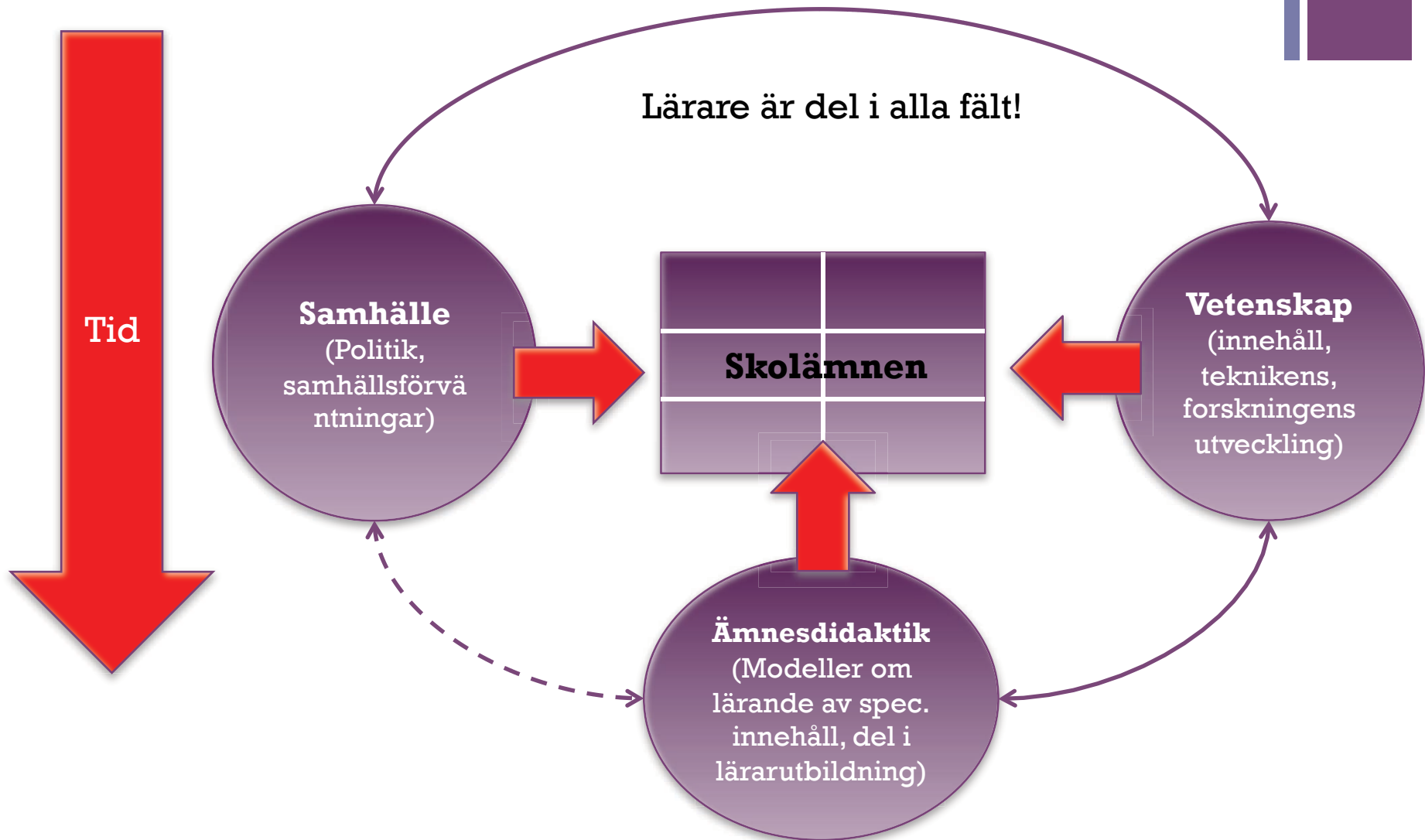
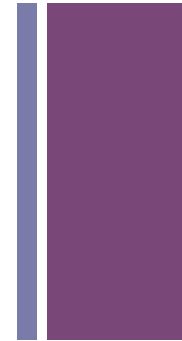
...de kunskapsområden som getts formell status som avgränsad område eller disciplin i något utbildningssammanhang

Ämnet förändras genom kontexten:

- Akademiskt (universitets) ämne
- Lärarutbildningsämne
- **Skolämne**

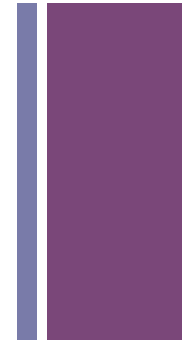

+ Skolämnen som kunskap som räknas

+ Utveckling av ämnen

- Olika grupper av ämneslärare utvecklar olika traditioner (som oftast är kopplat till akademiska kulturer)
 - Ju mer ”moget” (i form av metoder och teorier) ett ämne är ju mer akademiskt är det (kan ha mer status)
 - Nya kunskaper tas upp i relation till tid och rum
- **Kontexten (tid och rum) kan förändra ämnets natur och status**

+ Att förklara ämnens uppkomst och förändring

■ Läroplansteori

- Samtida och framtida reproduktion av samhälle och kultur genom överföring av ett bestämt innehåll

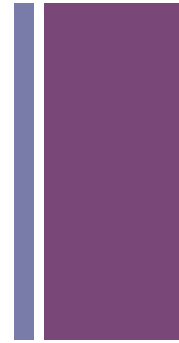
■ Konceptuell- empiriska teorier

- Att via vetenskapliga studier skapa generella redskap för kontroll och förbättring av undervisningen

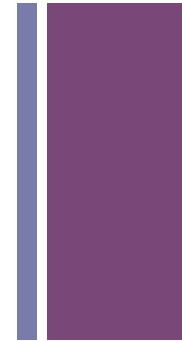
■ Rekonceptualistiska teorier

- **Reproduktion** av klass, ojämlika maktrelationer, jfr nya utbildningssociologin

→ Alla "teorier" om skolämnen har vissa förklaringsvärde!

+ Skolämnena är organiserat i ett schema

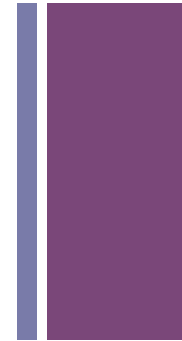

- Tidsschemana visar förändringar över tid och rum (kvantitativa ansatser)
- I andra ord: **Vad anses som viktiga kunskaper när, var och för vem?**
- Frågor:
 - Vilka skolämnena är med?
 - Hur mycket plats får dessa för vem?

Schema för 9A

Tid	Mån	Tis	Ons	Tor	Fre
8:00					
8:30		Sv			
9:00	Bild		Sv		
9:30		Ty			Ma
10:00					
10:30	Mu		Eng	Sv	Sv
11:00					
11:30	Id	Ty	Ma	Trä Tx	Eng
12:00					
12:30					
13:00	Ma	Rel	Resurs	Bild	SO
13:30					
14:00		Trä Tx		Bild	Mentorstid
14:30					
15:00	Hk	Id	Sp Fr Ty		
15:30					
16:00					
16:30					

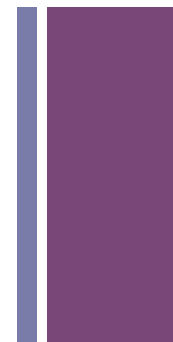
+ Exempel Skolan i Tyskland: *Vem får sig lära vad när?* 1800talet

Folkskolan Preussen 1872

	Yngre år	Mellanstadiet	Högstadiet
Religion	4	4	4
Tyska	11	8	8
Räkna	4	4	4
"Rumslära"	0	0	2
Rita	0	2	2
"Sakundervisning"	0	6	6
Sjunga	1	2	2
Idrott/Slöjd	2	2	2
Veckotimmar	22	28	30

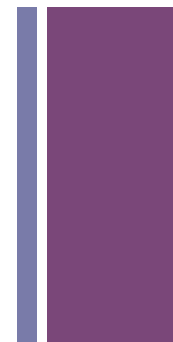
+ Skolan i Tyskland: *Vem får sig lära vad när?* 1800talet

(Gymnasium) Läroverk Preussen 1856

	VI	V	IV	III	II	I
Religion	3	3	2	2	2	2
Tyska	2	2	2	2	2	3
Latinska	10	10	10	10	10	8
Grekiska	0	0	6	6	6	6
Franska	0	3	2	2	2	2
Historia/Geografi	2	2	3	3	3	3
Matematik och räkna	4	3	3	3	4	4
Fysik	0	0	0	0	1	2
"Naturlära"	2	2	0	2	0	0
Rita	2	2	2	0	0	0
Skriva	3	3	0	0	0	0
Veckotimmar	28	30	30	30	30	30

+ Skolan i Tyskland: *Vem får sig lära vad när?* 1970talet

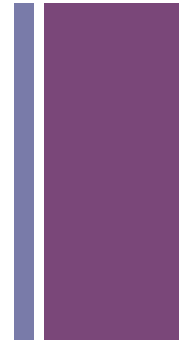

"Mittelschule" Hessen (Västtyskland) 1976

	5	6	7	8	9	10
SO	3	3	4	4	4	4
NO	3	3	4	4	4	4
Tyska	4	4	4	4	4	4
Främmande språk	5	5	4	3	3	3
Matte	4	4	4	4	4	4
Idrott	3	3	3	3	2	2
Religion	2	2	2	2	2	2
Arbetslära/PRAO	2	2	0	0	0	0
Bild	2	2	2	2	2	2
Musik	2	2	0	0	0	0
Specialisering	0	0	5	6	7	8
Veckotimmar	30	30	32	32	32	32

+ Schema över skolämnena?

- **Tematisk** (ämnen), **tidsmässig** ordning: När (skolår) ska läsas vad hur länge (veckotimmar)
- Bara **antal** ämnen och tiden man lägger i den skiljer sig bland olika skolformer, annars ganska konstant tidsram
- I **ämnesbeteckningar** ser man närheten och distansen till vetenskapen (ju närmare resp. vetenskap ju högre statuset har ämnet)
- Man ser konservatism i ett system om det inte finns stora ändringar !

+ Skolämnen är organiserat i kursplaner

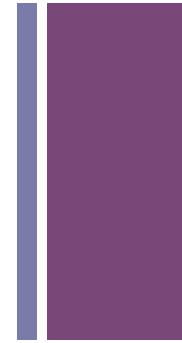
- Visar förändringar över tid och rum (**kvalitativa ansatser**)
- Vilka innehållsmässiga tyngdpunkter sätts/ska sättas i undervisningen i ett ämne?
- Frågor:
 - Vilka delar(dimensioner) utgör ett skolämne egentligen?
 - Hur förhåller sig dessa olika delar till varandra vid en viss tid i ett visst samhälle?

Emfaser: ett sätt att undersöka vad som räknas som kunskap

- NE: **emfa's** (grekiska *e'mphasis* 'uttryck', 'eftertryck', 'kraft i uttrycket'), eftertryck, stark betoning, särskilt i fråga om framställning.
- **Det betonas det vad som anses vara "nyttig" till en viss tidpunkt i en viss samhälle ("vad räknas som kunskap")**
- NE: **Nytta**: bl.a. **behovstillfredsställelse**
- ***Behovstillfredsställelse av samtida och framtida reproduktion av samhälle och kultur (→ relationen till målen och central innehåll!)***

+ Emfaser: ett sätt att undersöka vad som räknas som kunskap

■ N
ut
sp

→ D
ti

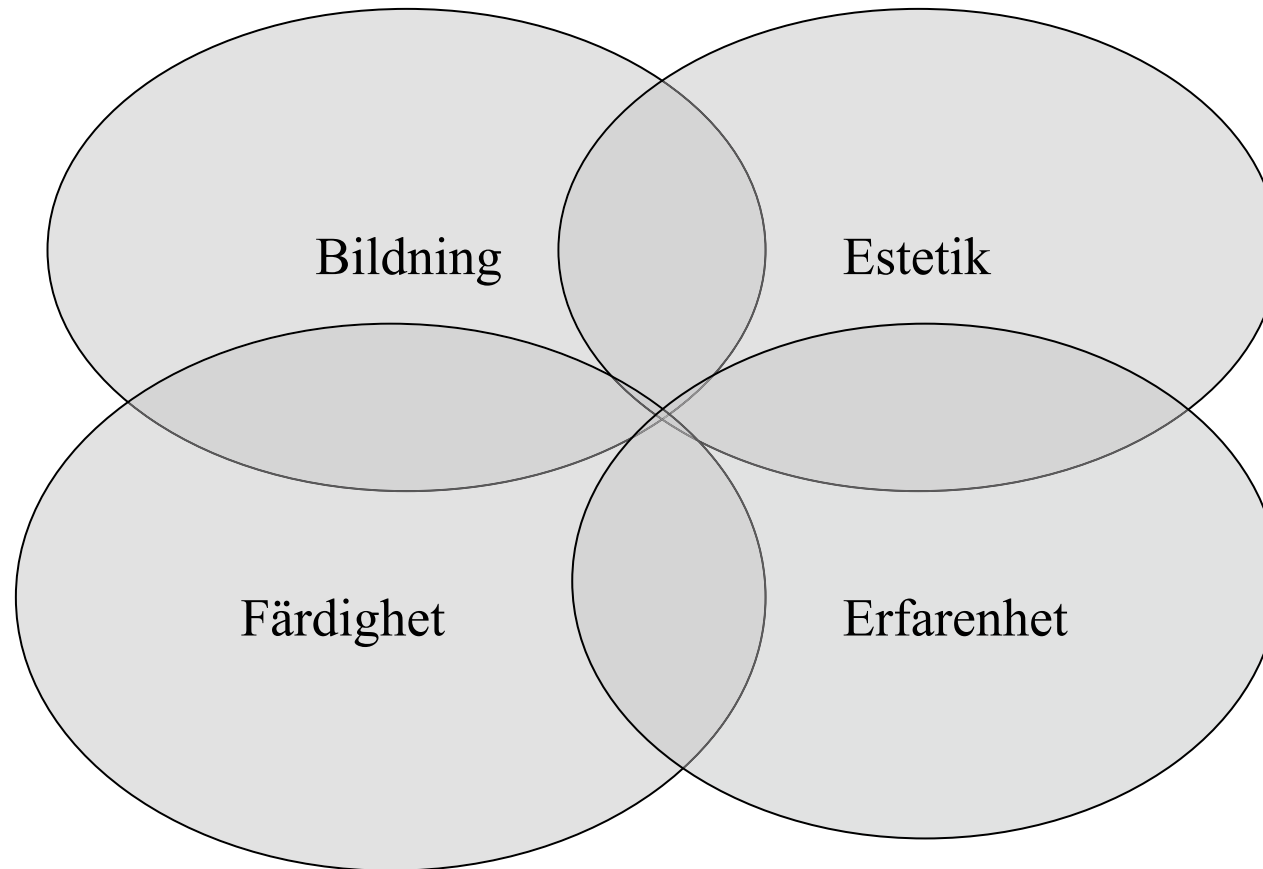
■ N

■ *B*
re

I kurslitteraturen används även andra begrepp som förklara samma process. Jämför gärna olika terminologier

- **Typologier**
- **Selektiva traditioner**

+ **Exempel:** Henrik Román, Skönheten och nyttan. Om synen på gymnasiesvenskans litteraturundervisning 1947-1985

Litteraturundervisning kan beskrivas genom **4 emfaser**

+ Bildung (i litteraturundervisning)?

Snäv definition:

- formaliserad och kanoninriktad, geografiskt avgränsad, litterär och språklig bildning
- Litteraturundervisning: Lärarledda litteratursamtal kring idealtexter

Vid definition:

- Ett aktivt, individuellt arbete med samhälle, historia och kultur
- för att eleverna ska kunna hantera och påverka samtiden och framtiden moraliskt medvetet
- att bli ”något inte på förhand givet”

+ Färdighet (i litteraturundervisning)?

Snäv definition:

- Grundläggande färdighetsträning i att skriva, läsa och tala (och lyssna)
- Skönlitteraturen jämförs med annan text och används främst som medel för språkträning

Vid definition:

- utveckla mer specialiserade kommunikativa kompetenser, anpassade till föränderliga **samhälls- och arbetsuppgifter**
- avspeglar det moderna samhällets höjda utbildningskrav (inkl. ett utvidgat literacybegrepp), liksom förmågan att lära att lära och bli mer självständig

+ Erfarenhet (i litteraturundervisning)?

Snäv definition:

- Undervisningen utgår från verkligheten och från eleverna, deras erfarenheter, behov och önskemål
- Läsningen anpassas till ålder och motivation

Vid definition:

- Syftar till att eleverna bl.a. genom aktiv läsning blir **medvetna om sin roll i världen**, om de historiskt grundade motsättningar och de möjligheter som finns
- att de söker att påverka världen utifrån denna medvetenhet

+ Estetik (i litteraturundervisning)?

Snäv definition:

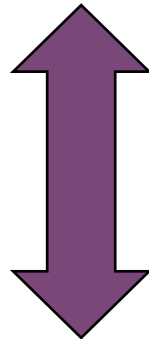
- uppmärksammar konsten och det skapande genom arbete med språk och litteratur och annan konst
- utvecklar elevernas eget skapande och deras insikter om (den goda) konstens betydelse

Vid definition:

- fokuserar formaspekten i all kommunikation och hur den samspelar med innehållet
- Fördjupar den kulturella förståelsen
- utvecklad kreativitet och estetiskt sinne och en bred och ifrågasättande kultursyn gör eleven rustad för att verka i och påverka samhället

+ Hur skön var litteraturen före 1970?

Den bildade läsningen

Litteraturen, färdighetsträningen
för Bildning (delaktighet i
kultur)

Litteraturen och läsarna
(Delaktighet i kultur)

Litteraturen som konst
och skapande

Modersmållärares fostransbörda att göra eleven till en "bildad" människa (se t.ex. Hegels filosofi i Wahlström 2015)

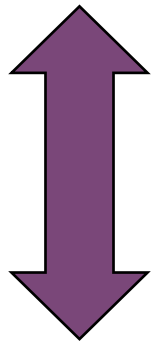
+ Det "problematiska" 1970-talet

- Svenska som problemämne
- Svenska som ett ämne för hela skolan och inte bara för en elit
- Kritiken av skolreformerna
- Politiseringen av ämnesdebatten

+ 1970-talets litterära lågkonjunktur

Litteraturen för färdigheterna

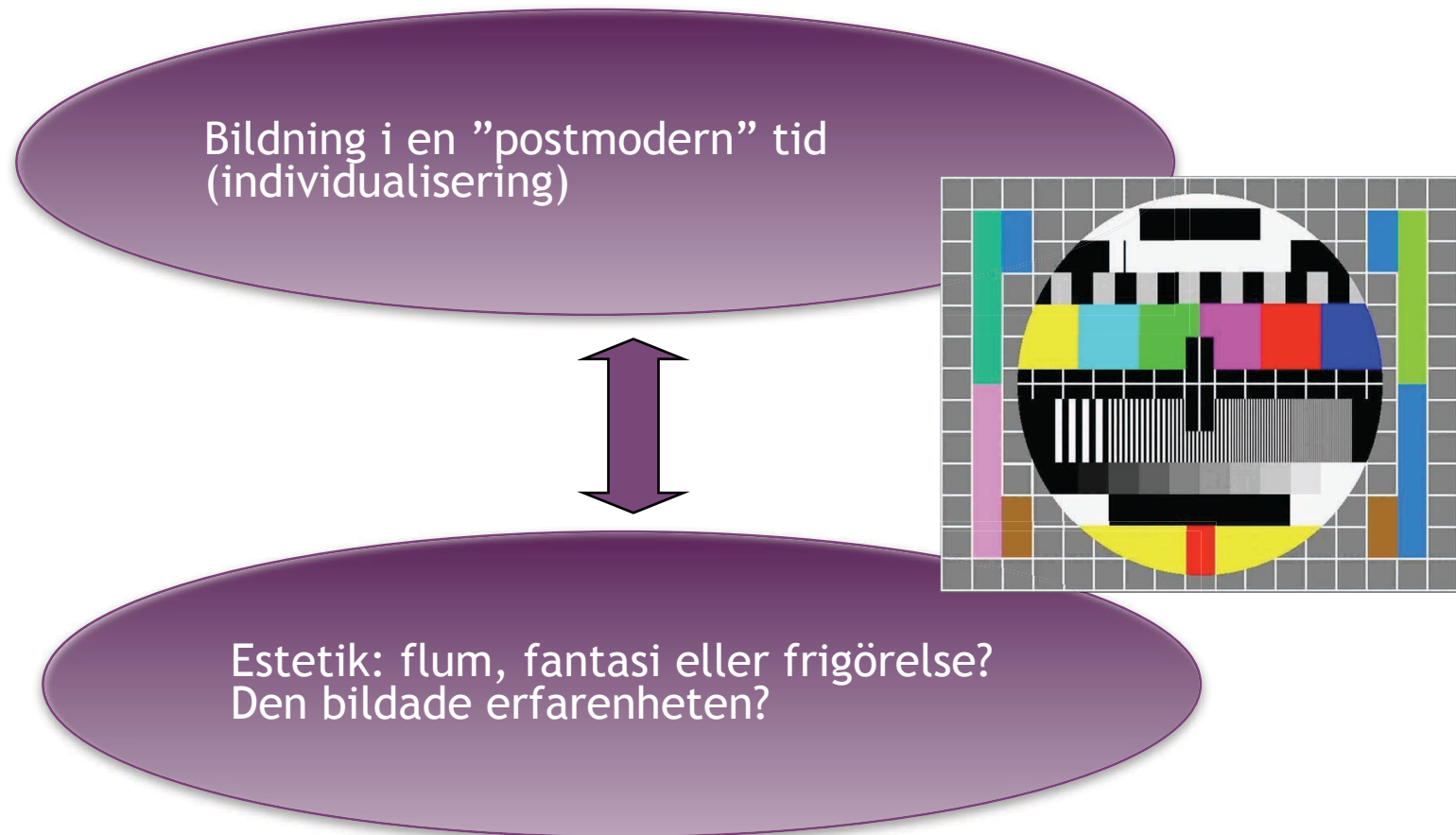
Erfarenhet och **verklighet**

Litteraturen som
nytta, realism

Estetik i periferin

Skön litteratur i en oskön tid

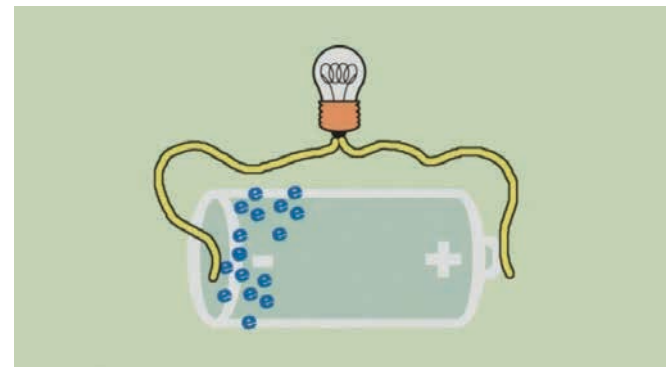
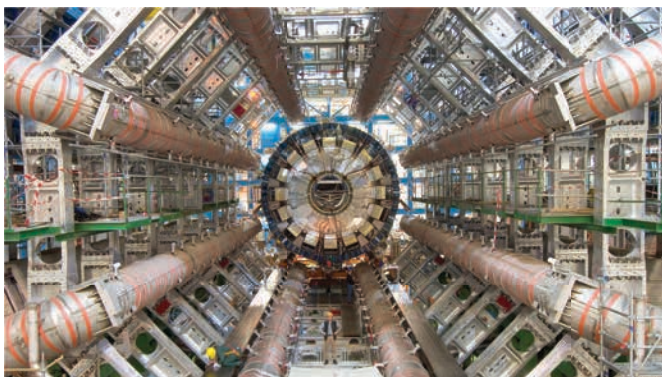
+ 1980-talet: En litterär renässans eller en transformationstid?

Färdighetsträning under omvandling i en postmodern tid

+ Varför tänka i emfaser: Skolämne vs. resp. akademisk disciplin

- Emfaser möjliggör att diskutera kärnan till ett skolämne i relation till vad ett samhälle anser som viktig, men också
- Hjälpa att diskutera frågan:
 - Vad är baskunskaperna av ämnet?
 - Vad från akademiska disciplinen måste nedbrytas för att öppna ämnet för eleven?

+ Andra exempel: Roberts 7 emfaser i undervisning

1. **Everyday coping**

- Kunna relatera kunskapen till vardagssituationen, nytta av kunskapen i vardagen

2. **Structure of science**

- Förstå relationen mellan teori och empiri, modellers funktion exv. (intellektuell gymnastik)

3. **Self as explainer**

- "explaining as a process" förståelse av exv. miljörelaterade problem genom egna förklaringar

4. **Scientific skill development**

- utveckla vissa färdigheter till perfektion, rätta metoder för rätt resultat exv. Multiplikationstabellen

+ Roberts 7 emfaser i undervisning

5. **Solid Foundation**

- få en fast grund för fortsatt kunskapsuppbyggnad

6. **Correct Explanation**

- lära sig "rätta" förklaringar om världen

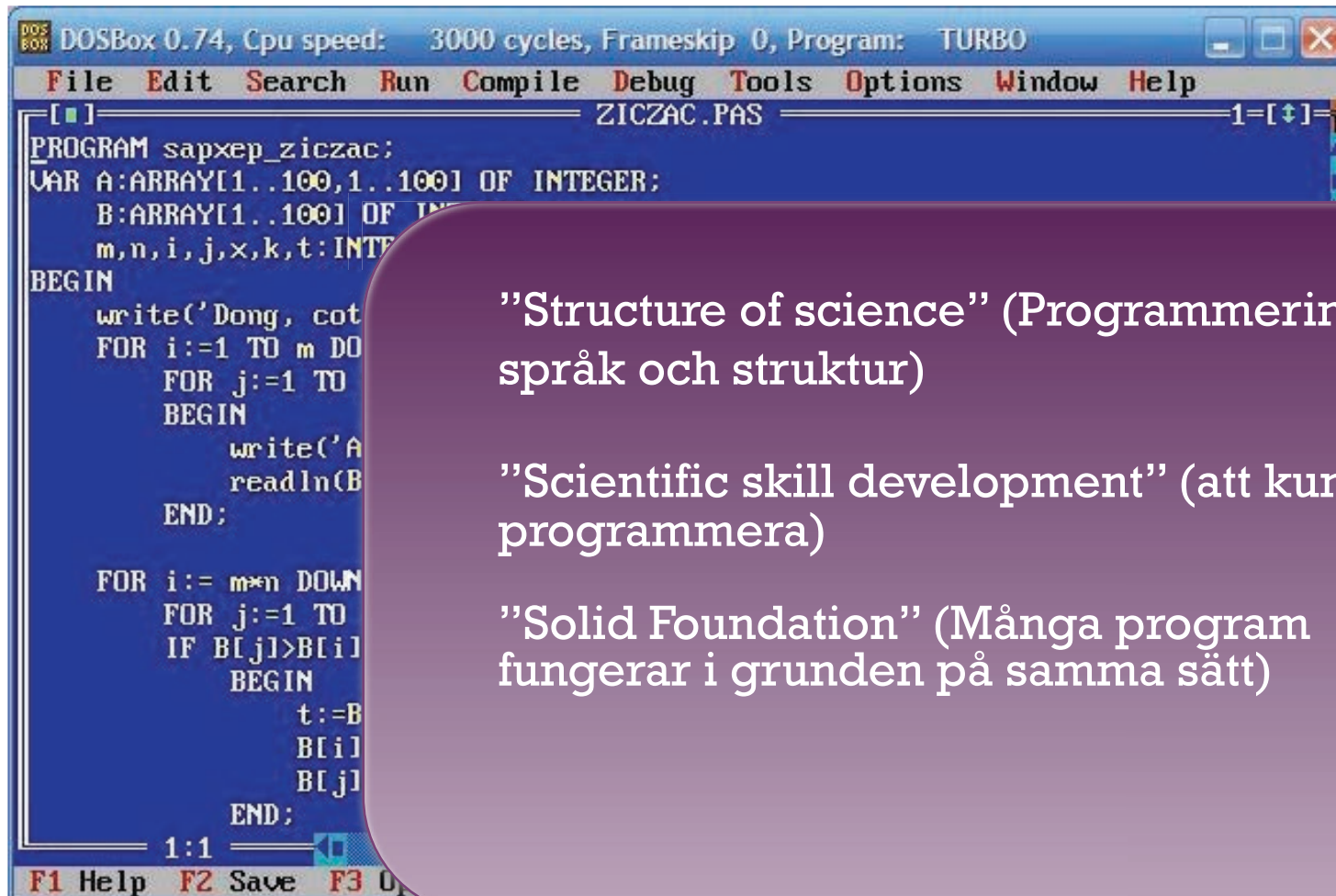
7. **Science, Technology and Decisions**

- kritiskt jämförande perspektiv på kunskap, förståelse för att all kunskap är värdeladdad och perspektiverad

Förändras i tid och rum

+ Exempel: att lära sig programmera med 80tals software (Delphi, Pascal)?


```
DOSBox 0.74, Cpu speed: 3000 cycles, Frameskip 0, Program: TURBO
File Edit Search Run Compile Debug Tools Options Window Help
[ ] ZICZAC.PAS 1=[+]
PROGRAM sapxep_ziczac;
VAR A:ARRAY[1..100,1..100] OF INTEGER;
B:ARRAY[1..100] OF INTE
m,n,i,j,x,k,t:INTE
BEGIN
write('Dong, cot
FOR i:=1 TO m DO
FOR j:=1 TO
BEGIN
write('A
readln(B
END;
FOR i:= m*n DOWN
FOR j:=1 TO
IF B[j]>B[i]
BEGIN
t:=B
B[i]
B[j]
END;
1:1
F1 Help F2 Save F3 O
```

”Structure of science” (Programmeringens språk och struktur)

”Scientific skill development” (att kunna programmera)

”Solid Foundation” (Många program fungerar i grunden på samma sätt)

+ En fråga till slut: vad som är möjlig att undervisa hur: **tekniken**

+ Didaktiska slutsatser av dessa läroplansteoretiska slutsatser

- Medvetna val av innehållet i relation till lärarens uppdrag samt lärarens och elevens levnadsvärld
- Medvetna ämnesdidaktiska val (vad, hur, vem, varför?)
- Medvetenhet om konsekvenser av valen (samhälle, elevernas liv)
- **Klafki: "Öppna världen för eleven och eleven för världen"**
 - (...men vilken värld då?)

+ Didaktiska och läroplansteoretiska frågor ang. era resp. ämne

- Vilka **samhällsuppdrag** har era ämne?
- Hur förhåller sig ämnet och resp. **akademiska disciplin** till varandra?
- Hur förhåller sig ämnet och samhällsmässiga **förändringar** till varandra?
- Vilka **emfaser** finns det i ämnet, hur relatera de till varandra?